

GYŰJTŐ: REZSONYA KATALIN

GYŰJTÉS IDEJE: 1979.

TART.: CSELEDÉLETRAJZ

15 lap, 2 pte

FÖLDRAJZI KUTATÓ: BABÓCSA, CS. VISONYA, S. TAKNÓCA

SAK KUTATÓ: XVII
()

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRRAJZ

ÁTVEZETVE AZ EGYS. LTK. 4235-OS TETELE. A/0 L

4235

Cím: /CS E L É D S O R S / C S E L É D É L E T R A J Z

Készítette: Rezsonya Katalin

Kaposvár: Táncsics Mihály Gimn.

I.e. osztály

Jelige: "Szolgasors "

Szaktanár: dr.Marek János

*Cselédeletrajz
/Rezsonya István/*

jelige: "Szolgasors"

Az én családom, szüleim, nagyszüleim, meg a rokonság, mind magyarok voltak, kivéve apám nagybátyját. Annak volt Horvátországban egy birtoka, de itt Magyarországon nem volt nekünk ilyesmin, mert a szüleim, azoknak a hozzátartozói, majdnem mind cselédek voltak. 1906-ban rábeszéltek az édesapámat, hogy menjen el oda, akkor egy királya volt Magyarországnak és Horvátországnak - , és az a birtok legyen az övé. Ez a birtok körülbelül hatvan hold volt, szántóval, erdővel és legelővel együtt. Apám 1906-ban átment a családjával, rá egy évre, 1907-ben ott születtem én, Lancsárca nevű községben. A családban én voltam a harmadik gyerek. Öten voltunk testvérek, a legidősebb testvérbátyám 1901-ben, a második 1904-ben született, én 1907-ben, a hugom 1914-ben, amikor az első világháború kiütött, az öcsém pedig a háború után született. Különösen az apámat nagyon szerettem, nagyon jó ember volt, neki nem voltak testvérei, mindig gondolkodott, nagyon hallgatag ember volt. Nagyon hiányzott, amikor 4 évre bevonult katonának. 1914-ben ment el, és csak 1918. november 1-én jött haza, még most is látom, fehér őszirózsával a sapkájában. Édesanyám is jó asszony volt, sohasem ütött minket, szép szóval nevelt. Én mégis leginkább anyám apját, drága jó öregapámat szerettem a legjobban, ő örök életében birkás-gazda volt. Annak a legidősebb fia főbíró volt Villányban nagyon sokáig, róla majd még mesélek.

Iskolába Babócsán jártam, akkor már visszajöttünk Magyarországra, és úgy jártam be Babócsára Ujmajorból. Akkor is hat éves korukban kezdték a gyerekek az iskolát, de mivel én éves voltam - szeptember 15-én születtem, csak hét évesen kezdtem járni iskolába, 1914-ben, amikor a hugom megszületett és az első világháború kiütött. A tanítók is bevonultak katonának, csak egy öreg tanító maradt otthon a feleségével, meg a családjával. Ugy hívták, hogy Basányi Albert. Az iskolában csak két terem volt, az egyikbe jártak a picik, az elsősök, másodikosok, meg a harmadikosok. Őket a tanító felesége tanította, a negyedik, ötödik és hatodik osztályosokat pedig a tanító ur, az Albert bácsi.

Akkor csak hat osztályt kellett járni. Egy osztályba közel loo gyerek is járt, mivel Babócsa már akkor sem volt pici falu. Mi egész évben tanultunk, nálunk nem volt se tavaszi, se téli, de még nyári szünet sem, és nemcsak fél napig, mint a mostani gyerekek, hanem egész nap jártunk iskolába, reggel 8 órától délig, aztán egy óraker ujr a kezdődött sötétig. Szerdán, meg szombaton csak fél napig kellett iskolába menni. Ha jó idő volt, csak kis rövid gyatyában, meg mezitláb jártunk, mindenki, csak a jómódu babocsai lányoknak, mint például, a kocsmáros lányok, nekik volt csak cipőjük, de a cselédgyerekeknek bizony nem. Télen, mikor lehűsült a levegő, és mezitláb már nem lehetett járni, a módosabbak cipőben, csizmában, mi szegénygyerekek meg csak fapapucsban jártunk, ami olyan volt, hogy egy deszkára édesapám rászögelt egy-két bőrdarabot, kapcával becsavartuk a lábunkat, hogy meg ne fázzunk, ugy mentünk iskolába. Akkor még nagy hidegek voltak, nem ugy mint most. A hó sokszor térdig ért, a lányok szoknyájának az aljára ráfagyott, mire odaértünk az iskolához. Aztán, mikor délben a hideg, meg a fagy miatt nem lehetett hazamenni, sokat játszottunk. A lányok kukoricacsumából babát csináltak maguknak, mi meg kukoricacsutkából, amiről lekopezzák a kukorciát, ökröket csináltunk, ha jobb lett az idő, akkor az udvaron utánuk kötöttünk rossz lábosokat, abba kavicsokat raktunk, mi huztuk az ökröket, azok meg a lábost kavicsal. Szoktunk még kukoricaszárból hegedüt csinálni, de az szólt is, ha most csinálnék egyet, biztos az is szólna. De azért dolgozni is kellett ám!

A cselédgyerek már hat-nyolc éves korában kezdte a munkát. Akkoriban is termelték a cukorrépat. Oda szoktak elmenni, a cukorrépat kapálók elé egyelni. Akkor korona volt a pénz. Nekünk, gyerekeknek egy fél koronát adtak egy napra. Mikor nagyobbak lettünk, akkor már nyolcvan fillért kaptunk egy napra, de aki már nehezebb munkát végzett, kaszált, vagy zsákolt, az már egy pengőt kapott napszámba. Én 16 éves koromban kezdtem el dolgozni az uradalomban.

Régen Alexanderpuszta volt, ma Béke pusztnak hívják, nahát ott, 1923-ban, február 23-án a szeszgyárnak az irodájában szegődtem be konvencióra. Ez az Alexanderpuszta a Csokonyai uradalomhoz tartozott, akkor még Erdősokonya volt és Somogyvisonta volt, csak a felszabadulás után lett Csokonyavisonta. Az erdősokonyai uradalom gróf Széchenyi Gézáé volt, aki második unokatestvére volt a tarnócai grófnak. Az, hogy beszegődtem konvencióra, annyit jelentett, hogy nem minden hanem negyedévenként kaptam fizetést. Igaz nekem, fiatal legénykének még csak fél konvenciót adtak, de azért az is sokat számított. A fél konvenció abból állott, hogy kaptam, használatra addig, amíg az uradalomban maradok egy kis krumpli, kukorica, meg kenderföldet, /a kenderföldbe általában mindenki krumplit vetett/. Ezen kívül kaptam hat mázsa gabonát, meg negyedévenként öt pengőt. Ez volt a fizetség. Abból, amit az a kis föld termelt, lehetett tartani egy kis disznót, tehenet, de csak egyet, baromfit. A gabonát is negyedévenként mérték ki, aztán mikor megkaptuk, egyenest vittük a malomba, ahol megőrlettük lisztté. Amióta emlékszem, minekünk mindig volt egy fejőstehenünk, azért csak egy, mert a gróf többet nem engedett. Édesanyám a kis tejhasznot el szokta vinni a barcsi piacra, a turóért, tejért, tejfölért kapott egy kis pénzt, abból valamicskét félre tudott tenni a konyhára. Amit apám, a bátyáim kerestek, meg én kerestünk, abból a kis ferdtálypénzből is úgy takarékoskodott, hogy egyik negyedévtől a másikig elég legyen. De azért ünnepnapokon én is kaptam egy kis aprót, de mindig inkább félretettem, mert nem ittam meg, én józanul, bor nélkül is jól tudtam mulatni. Táncolni meg énekelni szoktunk egy-egy cselédház előtt, aztán citeraszóra jártuk. Én is tudtam citerázni, nem is akárhogy. Ilyenkor, ünnepnapokon mindenki a legszebb ruháját vette föl. A legények nem cipőben, hanem csizmában, boxcsizmában táncoltak. Soha nem felejttem el, énnékem is 17 éves koromban lett először boxcsizmám. Szulokban csináltatta édesanyám egy csizmadia mesterrel, mert akkor a cipészek csak cipőt csináltak, csizmát még legfeljebb a vargák.

Én már konvenciós voltam, és szántottunk az ut mellett, édesanyám meg édesapám akkor vezették a tehenet Babócsára a vásárra. Odakiáltott nekem anyám; Te fiam, hozok neked egy ünneplő priesesznadrágot, milyen színű legyen? Én meg azt feleltem neki, hogy olyan zöldes. Hát így lett a Riska tehénből nekem első ünneplős priesesznadrág. Az ingemet édesanyám varrta, azzal a varrógéppel, amit az öregapámtól kapott, aki juhász-számadó volt, neki kellett ilyesmire.

Mi elmentünk 1931-ben Alexanderpusztáról Gézapusztára lakni. A feleségem Gézapusztára mellett lakott egy erdősházban, úgy hívták, hogy a szellősi erdősház, az apja ott volt erdős. Ott ismerkedtünk össze, Erdősokonyán esküdtünk 1933 február 1-én. Nem volt nagy a lakodalom, csak a legközelebbi rokonokat hívtuk meg, arra nem nagyon tellett, hogy hatalmas dáridót csapjunk, de azért jól mulattunk. Egy babócsai cigánybanda muzsikált, Piri Jancsi volt a primás. A feleségem szülei adták a menyasszonyi ruhát, nagyon szép fehér ruha volt. A menyasszonyi cipőt én vettem neki Barcson a vásárban, 6 pengőért. A lakodalom végén 12 pengőt olvastunk meg, amit a rokonoktól kaptunk. A feleségem szüleitől kaptunk egy fejőstehenet, meg egy-két nagyobb süldőt, a straférungban volt sok ruha, abroszok, ágynemük, takarók, meg szoknyák, biklák, vánkások. Ezenkívül kapott még két ágyat, meg két szekrényt is. De nem minden cselédlány kapott ám ennyit. Nekünk sem lett volna, ha az apósom nem erdős, hanem cseléd lett volna. Az én szüleim cselédek voltak, én nem kaptam annyi mindent, mint ő, de voltak olyan cselédlegények, meg lányok, akik még ennyit sem kaptak, vagy még többet kaptak, ez sok mindentől függött. Azért cseléd és cseléd között is volt különbség. Ha gazdagabb volt a gróf, a cselédje is jobb módban élt, de ha szegény is volt a gróf, a cselédnek még lehetett kis megtakarított pénze, amin később kis házat vett, mert abban a családban éppen sok volt a dolgozó fiugyerek, ezek keresetét, konvencióját félre tudták tenni.

Amikor ide kerültem Tarnócára, a Pista fiam csak pár hónapos lehetett, ez körülbelül 1934-ben történt. Furcsa volt a környezet, de még a grófok. Ez a család ahhoz képest, hogy grófok voltak, nem voltak ám olyan gazdagok. Ők nem jártak külföldre, az egész birtokuk erdővel, legelővel alig érte el a nyolcezer holdat. Itt az öreg grófné kötelezővé tette a templombajarást mindenkinek, mivel igen vallásos osztrák nő volt. Itt öregedett meg, de még vénségére sem volt képes megtanulni rendesen magyarul, én annak a beszédjét soha életben nem értettem meg. Itt az uradalomban kocsis voltam. Amikortól kellett, vagy lehetett én állandóan vetőkocsis voltam. Ha ez a munka elfogyott, azt dolgoztam, amit a többiek. fát hordtunk, trágyát hordtunk. Én olyan vetőkocsis voltam, hogy amikor kukoricát vetettem györgyösben, a gróf estefelé kijött arra a Major bácsival, aki a parádéskocsisa volt és megálltak a földnek a végénél, és a gróf bejött a föld közepére és megállt a vetőgép kerécsapáján, nézett előre is meg hátra is, amikor én odaértem a gép után állt, kijött velünk a föld végébe, felült a hintóra és hazahajtatott. Másnap reggel a Major bácsi azt kérdezte, te Pista, tudod mit mondott nekem a gróf? Azt mondta, hogy te úgy veted a kukoricát, hogyha ráállna a kerécsapára és az fölbillenne, kiszurná mind a két szemét, ezért ennek az embernek minden bűnét ha lesz, ha volt, meg kell bocsátani.

Én örültem neki, de ilyen szívességgel nem sokra megyek, azért csak rengeteget kell dolgozni ezután is, reggel napkeltétől napnyugtáig, míg olyan sötét nem lesz, hogy képtelenség lenne dolgozni. Még jó, hogy a gróf teliholdnál is nem dolgoztatott velünk. Ez így ment egész évben, télen is nyáron is. Igaz, fizettek is érte valamit. Mikor megnősültem, utána már én is egész konvenciót kaptam, hogy a családom eltarthassam. Az egész konvenció állt 12 mázsa gabonából, ennek fele buza, fele rozs, állt 900 □-öl kukoricaföldből, ugyanennyi kaszálóból és 5 pengő fertálypénzből.

A cselédház, ahol laktunk nem messze volt az uradalmi kastélytól, még ma is meg van, kívülről alig változott, csak akkor még nem volt ez a sok antenna, villanyvezeték. Abban a házban nem volt más, mint egy konyha, egy kis kamra, egy kis szoba, semmi más. Az alja földes volt, a padlása gerendás és deszkás volt. A szobában fával fűtött, téglából rakott tűzhely melegített, a kemence az udvar közepén volt, a nyolc család, aki ott lakott abban a cselédházban, ott sütötte a kenyerét. Az egész Tarnóca nem állt másból, mint a grófi kastélyból, a szép parkból, gyümölcsösből, a cselédházakból, a mezőből, szántóból. Ha nem is voltak olyan gazágok, de nagy volt a hatalmuk a grófoknak.

Nem ők közvetlenül parancsoltak a cselédeknek, hanem tartottak intézőt, főintézőt, számtartót, majorgazdát, gazdatisztet. Az uradalomban olyan nem volt, hogy valakit megverjenek, de nagyon hamar, igen kis vétségért gyorsan kiadták az utját az embernek. Az, hogy hol fog dolgozni, azt már magának kellett megkeresnie, de ez így borzasztó dolog volt, akkoriban munkahelyet találni, nagy csodának számított. A kastélyba a cseléd a lábát bizony nagyritkán tehetette be, legföljebb ha hívták, de akkor már baj volt. Sokáig nekem is csak úgy meséltek a kastélyról, de egyszer engem is behivatott a gróf. 1937-ben történt, hogy munka közben, az uzsonnaidő alatt odajött hozzánk a majorgazda és elkezdte mesélni, hogy ő is, az első világháború előtt itt, ennél a grófnál négyökrös béres volt, és amikor a háborúnak véget lett, a gróf áthelyezte majorgazdának, mert a fronton megbetegedett, tüdőlővést kapott. Ezt mind végighallgattuk, sokáig nem volt senki semmit, nagysokára én megszólaltam. Azt mondtam neki, hogyha most lenne egy háború és én elmennék a frontra, addig haza sem jönnék, amíg azt ki nem harcolnák, hogy itt minden cseléd gróf lehessen, én nem érném bizony be a majorgazdai tisztséggel.

A majorgazda felháborodottan elrohant, még aznap este elmondott mindent a grófnak. Engem pedig reggel már áhivatott is a gróf. Nekem mindent, elejéről a végéig, pontosan el kellett mondanom. Mikor befejeztem, ezt mondta? Maga disznó kommunista! Mit szólna hozzá, ha holnap reggel kihordatnám a szentesi faluvégre, ott aztán szégyenkezhetne! Erre mérgemben azt feleltem, hogy én bizony azt nem várom meg, én a mai nappal^l befejeztem a szolgálatot. Hirtelen hangnemet változtatott, és csak annyit mondott, hogy folytassam holnap a munkát. Nem tudtam mire vélni a dolgot, de pár nappal később minden kiderült. Egyik este későn mentünk haza az etetésből, amikor a gróffal találkozunk, éppen a gazdatisztjével sétált. Mi köszöntünk és tovább akartunk menni, de engem odahívott, a gazdatiszttól elköszönt, a másik két kocsi^st elküldte, csak ketten maradtunk. Mindjárt a dolog közepébe vágott, nem kertelt; Magának tényleg van egy rokona, aki főbíró? Én ezt soha senkinek nem mondtam, de valahonnan mégis megtudta. Azt válaszoltam, hogy valóban van, a nagybátyám az, Takács Imrének hívják és már nagyon régóta főbíró Villányban. A beszélgetést ezzel befejezte, elment. Én másnap kérdezősködtem a többiektől, hogy a grófok tartanak-e a főbírótól. Azt mondták, hogy persze, hiszen az még náluk is nagyobb ur. Amíg a gróf csak a maga birtokán ur, addig a főbíró egy egész járásban, van amikor egy vármegyében parancsolnak. Lényeg az, hogy a gróf ezután az eset után tartozkodó volt, mindig ferde szemmel hézett rám, de nem mert tenni semmit. Ezt én nem gondoltam volna soha, ~~de~~ viszont soha nem éltem azzal vissza, hogy nekem a nagybátyám a főbíró, sőt én nem értettem azzal egyet, ahogy ő gondolkozott, de mi tagadás most kihuzott a csávából, nekem nem vették el a kenyerem.

Akivel ez az eset történt, Frigyes grófnak hívták, s apjától aki 1936-ban meghalt, ő lévék a legidősebb fiu, átvette az uradalom irányítását, neki volt még hat testvére; Zsófi, őt a tabi gróf vette feleségül, Ernő, Jenő, Antal, Sándor akik katonatisztek, vagy ügyvédek lettek, volt még két lány, Fáni és Irma, ők csak a második világháboru után mentek férjhez külföldre.

Az Irma kontesz, mert nekünk így kellett szólítani, a gróf-kisasszonyokat, nahát ő nagyon szeretett engem, persze nem szerelemből, csak a munkám után. Ő intézte el nekem, hogy azt a kukoricát, melyet mi termeltünk meg a feleségemmel egy kiirtott legelő helyén, ne részeljék be. Csak egy szavába került, s a főintéző másik odaadta, lett is vagy két pupos kocsival. Ebből is látszik, hogy ő nem volt olyan, mint a többiek, ha tudott, mindenkin segített, ezért őt szerette a cselédség, nem úgy, mint kapzsi, alakoskodó, nagy-ravágyó testvérét, Frigvest.

Őm Irma, meg talán még a másik két lány volt az, aki nem sajnált egy kis jutalmat adni a cselédnek, hiszen tudta, hogy a mi munkánk egész éven át nagyon feszes, kemény, mindent jóformán a két kezével kellett megcsinálni, mert alig voltak gépek, ha voltak is, csak kezdetlegesek, mert lovakkal, ökrökkel kellett őket vontatni. Az ekét is azok húzták, amikor az egész határt kellett fölshántani. Amikor kaszálni kellett, Ferenctelepre jártunk, hogy azt a 300 holdas kaszálót mind lekaszáljuk, összegyűjtsük, meg még haza is hozzuk Tarnócára. Az aratás nyár végén történt, a legnagyobb munkának számított az uradalomban. Két olyan aratógépünk volt összesen, amit lovak húztak, és csak kidobták a kévét. Amikor az aratás megtörtént, akkor behordtuk a gabonát kazlakba, a cséplőgépet felállítottuk kettő kazal közé, megkezdődött a cséplés. Ha az a két kazal elfogyott, a cséplőgépet másik kettőhöz húztuk a lovakkal, folyt tovább a munka, míg el nem fogyott. Amikor az aratásnak, a gabona betakarításának vége lett, akkor kezdődött a kukorica szedése, persze azt kézzel törtük le, majd szekerekben górékba hordtuk. Ha a kukorica és a gabona is a helyén volt már, elkezdtük hordani a mezőre a trágyát, mert akkor még műtrágya nem volt. Az istállóból kihordott trágyát a fiatal napszámosok, fiuk, lányok terítették el, majd mi fölshántottuk, ha lehetett, minél előbb, igyekeztünk, hogy még ősszel az egész határt fel tudjuk shántani.

Amikor olyan idő volt, hogy nem lehetett szántani, a cselédnek nem volt még akkor sem pihenése, mert elrendelték, hogy menjünk ki az erdőre fát vágni, azután meg behordani. (Ha nem végeztünk ősszel a szántással, mert sokszor esett az eső, vagy közben megjött a tél, akkor megvártuk, hogy egy kicsit olvadjon el a hó, a cselédnek nem volt még akkor sem pihenése, mert elrendelték, hogy menjünk ki az erdőre fát vágni, azután meg behordani.) Ha nem végeztünk ősszel a szántással, mert sokszor esett az eső, vagy közben megjött a tél, akkor megvártuk, hogy egy kicsit olvadjon el a hó, engedjen az idő egy kicsit, újra kezdtük a szántást, nem lehetett ám megvárni a tavaszt. Tavasszal megint kezdtük előlről, megindultak a boronák a szántásokon a vetőgépek, minden kezdődött újra. Aki fogat mellett dolgozott, kocsis vagy négyökrös béres volt, a szerszámát, a kocsit, az ekét is neki kellett rendberakni, arról is neki kellett gondoskodni, hogy azt, meg az állatok etetését még a munka megkezdése előtt el tudják végezni, bizony nemegyszer már két órakor kalapáltak, föl kellett kelni, aztán napkeltétől napnyugtáig kellett dolgozni, ha esett, ha fujt, nem egyszer csak egy szál ingben, meg gatyában. Nekem is volt cájgpantallóm, amiben dolgoztam, ha elszakadt, nem vehettem másikat, a feleségem megvarrta, bestopolta, ujat csak akkor kaptam, ha már a sok főttől nem látszott az eredeti anyag. Téligre mindenki összespórolt annyit, hogy egy-családban legalább az apának, meg a legidősebb fiának legyen egy-egy pár csizmája, erről minenkünk kellett gondoskodunk, az uradalom nem törődött a cselédek ruházásával.

Az asszonyok télen nagy belinerkendőkbe bugyolálták magukat, a gyerekeket úgy öltöztették, főleg ott, ahol sokan voltak, hogy mindig a nagyobbak kaptak új ruhát, a picik azoktól örökölték, nekik mindig már csak a használt, a rongyos jutott.

Ezeknek a nagy családoknak, bizony a betevőjük is igen ki volt mérve. A kisebb családoknak, elég volt az a gabona, amit konvencióba kaptak, az mint nálunk is, ahol sok gyerek volt, bizony a kukoricához is hozzá kellett nyulni. Akkor de szívesen megettük a kukoricaprószát, meg a fekete, savanyu kukoricakenyeret.

A mezőre magunkkal vittük a reggelit, egy kis kenyeret, tejet, turót, meg vöröshagymát, de az ebédet az asszonyok hozták ki, az volt egy kis borsó, vagy egy kis krumplileves. Vasárnap meg volt egy kis baromfileves, de az is elég ritkán, krumplis pogácsa, meg aminek a gyerekek a legjobban örültek, cukros-tetejű pogácsa. Gyümölcsöt ritkán ettünk, esetleg akkor, ha a jó módu falusiak eljöttek Tarnócára, hogy kevés pénzért eladják a cselédnek a potyogást, meg a kukacost, a szépet, egészségeset a piacra vitték Barcsra, ott adták el jó pénzért. Még most is megvannak azok a vadalma, meg a vadkörtefák a falu végén a legelőnél, ahonnan szoktunk haza vinni egy-két szemet a gyerekeknek, a madárlátta kenyérrel a tarisznyába. Meg néha tavasszal, abban az üvegben, amibe reggel a tejet vittük, este hoztunk haza egy kis nyirfavizet. De jó volt az is, finom édes. A grófnak a kastélynál volt egy hatalmas, szép gyümölcsöse, a tenispálya mögött, ahol a grófgyerekek szoktak játszani. Az ott termő gyümölcsöket mi csak nézhettük, de nem ehettünk belőlük, mert magas kerítéssel bekerítette a gróf. A fákat olyan kertészek gondozták, akiket a gróf Franciaországban taníttatott. Azt a gyönyörű, ápolt parkot, ahol sok volt a rózsák, Bulgáriában tanult kertészek ápolták. Ebben a parkban sok sétány volt nagyságosasszonyoknak, meg a konteszkeknek, a gyerekek, amíg picik voltak, a labdázásban hancuroztak, a gróf ur pedig a lovaglópályán lovagolt minden nap. Néha megesebt olyasmi is, hogy a legfiatalabb grófgyerek, az Anti, vasárnaponként járta a cselédházakat, ujságot, meg könyvet árult. Persze nekünk ilyesmire nem jutott, olyankor csak azt mondogatta; jaj, most mit fog szólni a mama, mert ma sem tudtam eladni egyet sem. Jövő vasárnap én biztos nem jöhetek, akkor az Ernőt fogja elküldeni, mert ő a nagyfiu. Néha megesebt a szívünk, persze tudtuk, hogy az a pár fillér, amit egy ujságért adtunk nem számít a grófnak, de olyan jó volt látni a boldog kisfiut, hogy örült.

Vasárnap hacsak lehetett, mindenki otthon volt, hacsak nem adódott valami halaszthatatlan munka a mezőn. A grófné szerint vasárnap délben mindenkinek a templomban a helye.

Történt, olyan, hogyha gondolt valamit, akkor mindenkinek meg kellett gyónni, meg áldozni. Odaállt a templomajtóba papírral és ceruzával, fölírt a neveket, de akinak a neve nem szerepelt a papíron, nem gyónt és nem áldozott, annak levontak a béréből. Ez volt a büntetés. Még a legöregebbeknek is, akiket a hozzátartozóik tartottak el, mert már dolgozni nem tudott, de viszont nyugdíja sem volt, még annak is el kellett menni a templomba. Mondtam, a cselédek nem kaptak nyugdíjat, csak az állami tisztviselők, olyanok, mint a csendőrök, a rendőrök, a vasutasok. Sokat nyomorgott ez miatt a cseléd, mert bizony a sok gyerek mellé odajött még a tehetetlen, pénz nélküli öreg. Ezen változtatni, meg a béreket felemelni nem lehetett. Tiltakozni nem mertünk, mert akkor jött mindjárt a csendőrség lóháton, kakastollas süveggel, aztán az nem sajnálta a szegény népet, mindjárt eldurrantotta a puskáját. De olyan is volt, hogy nem ok nélkül. Most mesélek erről egy történetet. Már mondtam, hogy volt nekem egy nagybátyám Villányban. 1874-ben született, huszonegy éves korában bevonult katonának, három évig ott szolgált. Katonáéktól úgy szerelt le, mint őrmester, majd onnan hamarosan átment a csendőrséghez. Itt történt egyszer, hogy ő is rálőtt egy emberre, de meg volt rá az oka, kötelességét teljesítette, de azért megölni nem lett volna muszáj. Ez miatt bajba került. A baj ott kezdődött, hogy a csendőrségnél lopták a zsirt a magazinból. Akkor ugyanis nem raktárnak, hanem magazinnak hívták azt a helységet, ahol a csendőrség élelmiszerét tartották. Hát éppen Imre bátyám volt az őr és észrevette, hogy valaki mászik át a kerítésen, agyonlőtte. Amikor kihallgatásra került a sor azt kérdezték tőle, hogy biztos-e benne hogy az az ember volt a tolvaj. A bátyám azt felelte, hogy csakis az lehetett, más mit keresett volna a kerítésen, aki nem akar lopni. Más büntetést nem adtak neki, csak kivették a csendőrségből. Akkor elkezdett tanulni, tanulni, nagyon sokat tanult, talán annak köszönheti, hogy a főbíró-ság vitte, egészen addig az volt, amíg meg nem halt. De az emberek nemcsak a csendőrségtől féltek annyira, hanem attól is,

hogya tiltakozni mernek, a gróf elküldi őket és munka nélkül maradnak. Ezt pedig nem akarta senki, mert akkor a családnak éhezni kellett volna, és akkor már csak a szerencsében bízhatott volna, hogy munkát talál, úgy mint az a sok ember, aki munkára várt Barcon, a Rinya hidján, úgy hívták, hogy köpködő.

Akinek kellett egy munkás, szólt az egyik ácsorgónak, a száz, vagy talán még több közül, aki ott maradt, tovább várt a szerencséjére, nem egyszer hiába. Az uradalomban április 24-én Szentgyörgy napkor hozták, meg vitték a cselédeket, a felmondás február 23-án, később február 1-én volt. Ha valakit olyankor elbocsátottak, megírták neki az elbocsátó levelét, vehette a tarisznyáját, nem várt a szerencsére Barcon, hanem ment, heteken keresztül, amíg valahová el tudott szegődni munkára. Ezt az egész szőlítást, felmondást a gazdatisztek intézték a gazdaháznál, amely a kastély mögött volt. Ott voltak még az irodák, meg a gazdatiszti lakások, itt lakott még a főintéző is. Nyáron, mikor sok volt a munka, a gróf mindig fogadott sommásokat, nem is kellett hívni őket, jöttek maguktól is, főleg a háboru előtti inséges években. Jöttek Zala, Baranya, Tolna megyéből, de előfordult, hogy még a Tiszántulról, sőt még Erdélyből is eljöttek idáig munka után. Általában férfiak jöttek, de sok volt a lány, az asszony is. Ezek úgy hat hónapig voltak itt, egészen addig, amíg be nem takarítottunk mindent. Egy kiürített istállóban lakta, szalmán aludtak, meg volt nekik egy munkáskonyha, ott ettek, amennyien csak hozzáfértek egy nagy fatálhoz, ki fekve, ki állva, ahogy tudott. A summások nem cselédek voltak, hanem falusiak, de nagyon szegények, a cselédeket jól megvoltak, nem nézték le azokat, hisz talán még náluk is szegényebben éltek, még az is előfordult, hogy a cseléd összeházasodott a summással. Velük nem olyan volt a kapcsolat, mint a falusi nagyparasztokkal. Azok inkább már a grófokkal paktáltak, cselédeket is tartottak. Igaz, nem voltak akkora urak, mint a grófok, de azért ők is jól éltek, sohasem szenvedtek hiányt semmitől.

Itt a környéken Erdőcsokonyán és Komlósdon laktak a legtöbben közülük, vallásukat nézve mind reformátusok voltak. Az ő számukra sem hozott semmi jót a felszabadulás, a földjeiket elvették, kiosztották.

Én a háboruba 1939-ben vonultam be, akkor a szlovák Kárpátokban harcoltam, de 1943-Február 1-én már itthon voltam, vagy legalábbis sokkal közelebb. Babócsán a határőrség katonája mint határőr, egészen addig, míg fel nem szabadult Tarnóca. Az oroszok 1944 telén értek el hozzánk és 1944 december 6-án felszabadították Tarnócat. Akkor én már otthon voltam. Legelőször egy nő és egy férfi jött Tarnócára 6-án délben egy órakor. A ház előtt ahol laktunk, volt egy pince, az egész családot oda küldtem le, csak én maradtam fönt egyedül. Én ott álltam a ház sarkánál, nagyon féltem, de minél közelebb értek, elmúlt minden félelmem, magam sem tudom, hogy miért. Talán a nő biztató mosolya, vagy a férfi komoly, de barátságot sugárzó arca tette-e, nem tudom. Mikor odaértek hozzám, elkezdtek beszélni, persze én egy szót sem értettem az egészből, de végül is sikerült megértenünk egymást, hacsak mutogatással is. Azt akarták, hogy menjek velük. Én ráálltam, elkezdtem vezetni őket, akkor már sokan voltak, közben megérkeztek a többiek is. A magtár felé indultunk, ahol a németek tanyáztak, de csak egy napja, mert 5-én este értek hozzánk be az oroszok elől, menekülve. Még messze voltunk, amikor az egész német banda eliszkoft, kimenekült a faluból, györgyös felé. Hát így csendben, puskaropogás és halottak nélkül szabadult fel a falu. Az oroszok után a bolgárok jöttek, akik decembertől egészen májusig itt voltak. De nagyrészüket Babócsánál harcolt, a Rinyánál, ahol a Drávába ömlik, mert itt a németek eléggé megszorították az oroszokat, elkelt a segítségük ahhoz, hogy tovább mehessenek. Ez idő alatt az oroszokat Tarnócán volt vagy kilenc mozgókonyhájuk, itt sütötték a kenyeret, aztán vitték az ételt a lovaskocsin a Rinyához a többieknek. Kenyérből mi sem szenvedtünk hiányt, mert a szakácsokkal jó viszonyban voltunk, aztán a mi asztalunkra is jutott egy kicsi.

De jó az kevés volt, ha azonban nekik maradt, mindig adtak abból is.

1945 tavaszán új szakasz kezdődött nagyapám életében is, hiszen ha az ő családja múltját nézem, - generációk hosszú során át a grófi földön tengették életüket. Ez az életrajz nem teljes, végeredményben csak torzó. Az 1945-tel, a földosztással kezdődő új élet sok szépet ígért és különösen 1948-ig terjedő szakasza nagyon érdekes, de a gyűjtési idő rövidsége miatt ennek kidolgozására most nem vállalkozhattam.

Magam is szükségét érzem, hogy egészen máig feldolgozzam nagyapám életét.

A mellékelt képanyag Somogytarnóca mai képét tükrözi. Talán csak egy-egy régi cselédház emlékeztet a múltra. Ma állami gazdaság van a hajdani uradalom helyén, egy modern nagyüzem, amely a helybeli lakosság mindenféle szociális és kulturális igényét kielégíti.

